

Jordi Galí i Farrés

**ALCALDES DE GIRONA
1931-1939**

JOAN BALLESTA I MOLINAS

JOAN BALLESTA I MOLINAS

(L'Escola, 1893 - Chânes, França, 1962)

La seva va ser una alcaldia efímera, gairebé inapreciable a efectes pràctics, però simbòlicament rellevant: Joan Ballesta i Molinas, altrament conegut com a *Joanet Calafat*, va ser el darrer alcalde de la Girona de la Segona República. Els seus orígens es remunten a l'Escala, on va néixer el 1893 i on va treballar, després del pas estudiantil per Begur, com a pescador. Home d'esperit inquiet i dinàmic, no es va limitar només a l'activitat laboral, sinó que va conrear altres facetes: la teatral, la periodística, la política. El teatre va ser una de les seves grans passions i, a més de dirigir i actuar, va escriure diverses obres. També va abordar altres gèneres literaris, com la poesia o la narrativa, sobretot des de les pàgines de *Costa Brava*, una revista escalenca que va dirigir. Ja a Girona, on va arribar l'any 1928, va exercir un periodisme, i també un protagonisme, molt més polític. Treballador dels *Químics* i dirigent sindical del CDCI, va ser president del Partit Republicà Federal Nacionalista de les comarques gironines i alcalde tant de Palau-sacosta (1936-1937), moment en què s'afilià al PSUC, com més tard de Girona (1939), on va compaginar el càrrec amb el de comissari d'Ordre Públic. Va ser de les darreres autoritats republicanes a abandonar la ciutat. Es va exiliar a França, on morí l'any 1962.

Els orígens familiars, l'ambient mariner

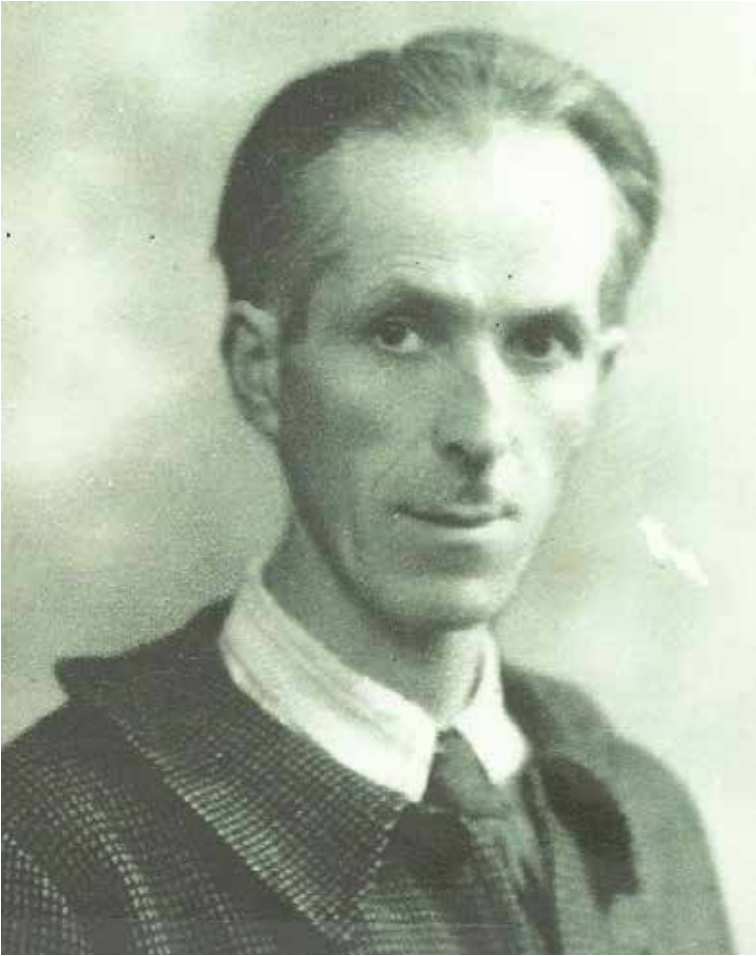
Segons consta en els registres baptismals de l'església de Sant Pere de l'Escala, Joan Ballesta i Molinas va néixer en aquella població el dia 7 de juliol de 1893, i va ser batejat allà mateix nou dies després, el dia 16. Va ser el tercer fill del matrimoni format per Tomàs Ballesta i Solés i per Caterina Molinas i Poch, ambdós naturals de l'Escala. El pare havia nascut el 1864 i era fill dels escalencs Ginés Ballesta i Maria Solés. També descendent d'una família de la vila, la mare, nascuda el 1867, era filla de Ponç Molinas i d'Antònia Poch. Abans de l'arribada d'en Joan, el matrimoni ja havia tingut un nen i una nena, Francesc i Llúcia; després encara vindrien Josep i Ponç.

Amb unes arrels familiars com aquestes, no és d'estranyar

que Joan Ballesta passés els primers anys de vida a l'Escala, on va romandre fins que l'any 1898 es va traslladar a Begur. Un viatge cap al sud que suposava abandonar momentàniament la vila natal, però no pas l'ambient mariner. I és que era a Begur on un familiar seu, l'oncle i mossèn Joan Molinas i Poch, dirigia un internat religiós, el lloc escollit per la família perquè tant ell com el seu germà Francesc realitzessin els estudis. Va ser allà, en aquell centre docent creat expressament per als fills dels treballadors d'una fàbrica del suro, on el futur alcalde de la ciutat va començar a llegir els primers llibres, a descobrir els primers autors. Fou un alumne despert i curiós, que anava per mestre, però que malauradament es veuria obligat a deixar els estudis abans d'hora. L'any 1908 l'oncle Joan moria prematurament –havia nascut el 1871– i, orfes de mestre, tant ell com el seu germà van retornar a l'Escala. S'acabava així, de manera precipitada, la seva etapa estudiantil.

Un cop a casa, Joan Ballesta ja es va posar a treballar. Els seus inicis laborals, és clar, van estar estretament vinculats al mar: com tants altres joves escalencs, es va dedicar a l'ofici de pescador sardinaler, un ofici que venia d'antic i que era un dels majoritaris a la població. És possible que algun predecessor seu ja hagués desenvolupat algun altre ofici relacionat amb el món mariner, com el de calafat –o calafatador–, d'on provindria el motiu amb què tant casa seva –can Calafat– com ell mateix eren coneguts popularment. Òbviament no era *Calafat*, sinó *Juan Ballesta Molinas*, el nom que l'any 1911 apareixia a les llistes d'individus que, per estar a punt de complir 19 anys, estaven subjectes al servei de l'armada. A inicis de la dècada de 1910, en efecte, va ser allistat a la inscripció marítima.

Amb tot, segons paraules del seu nebot Julià Ballesta, en aquell moment “en Joanet Calafat ja està empescat del virus de les lletres, de la poesia i del teatre, que l'acompanyaran fins a la mort” (Ballesta i Creus, Julià. *L'oncle calafat*. Treball inèdit; cita extreta de Bruguera, Rafel, p. 26). En paral·lel a l'exigent vida laboral, Ballesta va dur a terme una intensa activitat cultural.

Joan Ballesta, el darrer alcalde de la Girona republicana.

L'activitat cultural: el primer teatre i el primer periodisme

Des de ben jove, *Calafat* va ser un apassionat de la cultura en general i del teatre en particular. Les primeres passes en el món escènic les va realitzar vers els quinze anys, quan acabat de retornar de Begur es va dedicar a protagonitzar espectacles còmics amb titelles de guant, putxinel·lis. Les representacions tenien lloc a la sala La Cargolera i, tot i que inicialment eren mensuals, van acabar esdevenint setmanals. A partir d'aquesta primera experiència com a titellaire, la seva activitat als escenaris ja no es deturaria.

L'any 1914 es creava a l'Escala l'Ateneu Art i Cultura. Decidit a continuar alimentant la seva afició pel teatre, a continuar satisfent les seves inquietuds escèniques, Joan Ballesta aviat s'incorporaria a la secció teatral d'aquesta nova associació. De fet, en va ser un membre destacat, una de les ànimes. Va realitzar-hi un ampli ventall de tasques, des de muntar decorats a confeccionar textos, després escenificats tant per ell com per la resta de membres de l'elenc. Unes activitats que, després de la dissolució de l'Ateneu l'any 1920, seguiria desenvolupant en el si de la secció La Cargolera del Centre Social i Protector de la Infància, on va coincidir, per exemple, amb un altre escalenc il·lustre, el mestre i polític Martí Rouret. Com a dramaturg, Ballesta va escriure una bona colla d'obres. Una de les més significatives fou *L'Estrafet*, una obra lírica composta l'any 1924 i a la qual ell va posar la lletra, i l'amic Pere Mercader, la música.

Però més enllà de l'aportació teatral, durant aquells anys finals de la Restauració també va fer diverses contribucions en l'àmbit periodístic. Així, per exemple, l'any 1919 va promoure la creació de la revista quinzenal *Costa Brava*, una publicació de literatura, de ciències, d'arts i de crònica local que dirigí. A més a més, també en va ser col·laborador. Hi va publicar textos de gèneres diversos, com poesies, articles o narracions, la temàtica dels quals va ser molt variada. L'Escala, la seva gent i els seus paisatges, però, no hi van faltar —en aquest sentit, Bruguera (p.

Joan Ballesta va ser un home de teatre. En aquesta imatge i la de la pàgina següent apareix interpretant *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà, juntament amb Ramona Sureda.

23) diu: “és probablement l’escalenc que més ha escrit sobre el seu poble”. Altres col·laboradors de la revista foren Víctor Català, Octavi Saltor o Josep Puig i Cadafalch, tots ells encapçalats per un director que era vist així pels seus companys de redacció (*Costa Brava*, 31-08-1921, p. 6):

Qui ho diria! Així com el veieu, amb aquesta cara de filòsof pansit es el company Ballesta el més bromista de la colla. En els jorns de molta feina que en la redacció no s’ou ni un piu i el silenci que en ell hi regna és interromput solament per el carrisquejar de les plomes que corren adelerades pel paper, quan tothom escriu i calla, En Ballesta, recordant algún xiste de sainet dels molts que ell ha representat durant la seva vida d’aficionat a l’art de Talia i l’engega sense com va ni com costa, fent esclafir gran riallada a la redacció en pes, que té treballs per a calmar-se i posar-se de nou a feinejar.

No obstant, és En Ballesta, el Director de COSTA BRAVA, la verdadera ànima de la Revista, car amb la mateixa soltura que engega els xistes soluciona totes les dificultats que’s presenten i si bé el cas, sap portar ell sol tota la marxa del nostre quinzenal.

A través de la revista es van dur a terme diverses iniciatives amb voluntat de dinamitzar la vida cultural del poble. Bona mostra d’això són els Jocs Florals que se celebraven anualment amb motiu de l’aniversari de la publicació. Joan Ballesta hi va participar com a organitzador i també com a concursant, i en alguna ocasió fins i tot va ser premiat. Tanmateix, el dia 15 de març de 1922 apareixia l’últim número de *Costa Brava*: motius econòmics en van ocasionar la desaparició. Segons ha comptabilitzat Rafel Bruguera, amb nom i cognom, és a dir, sense comptar les col·laboracions firmades amb pseudònim, el seu director hi deixà escrits una trentena d’articles.

JOAN BALLESTA

Retrat de Joan Ballesta aparegut a la revista *Costa Brava*, una revista que va dirigir. *Costa Brava*, 31-08-1921, p. 6.

Les seves aportacions periodístiques, però, no es van limitar únicament a *Costa Brava*. També va ser corresponsal a l'Escala de Publicacions Empordà i de l'Ateneu Empordanès, una entitat barcelonina –tot i el nom– que l'any 1925 va editar un àlbum guia titulat, precisament, *Costa Brava*. L'obra, que segons el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* del dia 22 d'agost de 1925 (p. 3) era “una de les coses més reeixides” que fins llavors s'havien publicat mai a Catalunya, comptava amb un bon grapat de col·laboradors, entre els quals Ballesta, que signava la part descriptiva i literària de l'Escala i de Sant Martí d'Empúries. Per altra banda, també va escriure al diari ganxó *L'Avi Muné*, sobretot entre 1924 i 1928.

Pel que fa a altres aspectes no purament culturals, l'any 1919 Ballesta havia estat nomenat per al càrrec de dipositari dels fons municipals de l'Ajuntament de l'Escala. Un any després, intentaria optar a un càrrec de més rellevància, el de conseller municipal. S'hi va presentar com a candidat republicà pel districte segon, però no va sortir elegit. Aquell mateix any 1920, va contraure matrimoni amb la primera de les tres mullers que tindria. Així ho anunciava, pocs dies abans de l'esdeveniment, la revista *Costa Brava* (30-10-1920, p. 8): “El dia 3 del prop vinent Novembre contraurà matrimoni amb la simpàtica senyoreta escalenca, Na Ramona Sureda, el nostre bon amic En Joan Ballesta director d'aquesta revista. Per l'amistat que amb ells ens uneix i per tractar-se d'un de *la casa*, no cal dir com desitgem que trobi en el seu nou estat, una llarga felicitat jamai interrompuda”. Va ser l'enllaç matrimonial de dos amants del teatre que ja havien coincidit als escenaris: Ramona Sureda i Portell era una destacada actriu de l'elenc escalenc. Al cap d'un any, naixeria l'únic fill del matrimoni, Joan Ballesta i Sureda. Malauradament, l'any 1923 el nounat quedaria orfe de mare. La Ramona va morir víctima del tifus.

Vidu i dedicat a un ofici, el de pescar amb sardinals, que cada vegada oferia menys garanties econòmiques, *Calafat* aviat deixaria la seva vila natal, l'ambient mariner, per traslladar-se a Girona.

L'arribada a Girona

Joan Ballesta va arribar a Girona la tardor de 1928. Hi va arribar sol, ja que va deixar el seu fill a càrrec dels avis paterns. Tal com ha documentat Bruguera, l'any 1930 apareix domiciliat al carrer del Nord i consta com a jornaler. La seva feina consistia, llavors, a repartir begudes amb un carro. Mentrestant, però, s'havia anat inserint en els cercles polítics i artístics de la ciutat. Va entrar en contacte amb el Centre d'Unió Republicana, seu dels republicans gironins, on va poder continuar desenvolupant, com a membre de la secció dramàtica de l'entitat, la seva trajectòria particular en el món del teatre. Va ser allà on va conèixer la que seria la seva segona muller, de nom Maria, que tampoc el sobreviuria. Per altra banda, l'estiu de 1930, un cop acabada la dictadura de Primo de Rivera, va ocupar el primer càrrec important de partit, en ser designat president del Partit Republicà Federal Nacionalista (PRFN) de les comarques gironines.

Ballesta, assegut al centre de la imatge, flanquejat per Maria, la seva segona muller, i per Rosa Quer, que ho seria després de la mort de la Maria, en una imatge de la secció dramàtica de Centre Unió Republicana de Girona.

La feina aconseguida, pels volts de 1931, a les Indústries Químiques i Tartàriques del pla de Palau-sacosta va suposar l'entrecreuament de la vida de Joan Ballesta amb la d'aquest municipi veí.

A Palau-sacosta

Calafat va començar als *Químics* –com era popularment coneguda la fàbrica– com un treballador més. Ben aviat, però, va ascendir a encarregat, i fins i tot es convertiria en el representant sindical del CDCI, una organització obrera vinculada a la UGT. La presa de consciència de classe, per part seva, era cada vegada més evident. A més a més, en proclamar-se la República, va ser elegit president del Centre Republicà de Palau-sacosta.

A partir de llavors, la seva activitat política s'aniria intensificant progressivament. Com a president del PRFN va encapçalar diverses reunions. Així, per exemple, el 14 de novembre de 1932 va presidir el Comitè Directiu Local del partit, que finalment va decidir continuar donant suport a ERC. En aquest sentit, va prendre part en el Segon Congrés Nacional ordinari d'ERC en representació de la Federació de Girona, en el transcurs del qual va ser elegit per a la taula de discussió. D'aquells anys, a més a més, destaca també la seva intensa activitat periodística, ara d'un caràcter molt més polític i combatiu. Va ser, per exemple, director del setmanari *Acció Ciutadana*, l'òrgan d'expressió del PRFN.

Amb una militància i un compromís com el que adquirí, no és d'estranyar que participés en els Fets d'Octubre de 1934 a favor de l'aixecament liderat per Joaquim de Camps i Arboix. Com tants altre republicans gironins, es va concentrar al local del Centre d'Unió Republicana del carrer del Carme i, fracassat l'aixecament, va ser empresonat a la fàbrica *La Aurora*.

Abans del cop d'estat del general Franco, el gener de 1936 es va casar per tercera vegada, en aquesta ocasió amb Rosa Quer i Verdaguer, que també estava vinculada al món teatral republicà de la ciutat. En esclatar la Guerra Civil, es va posar al capdavant

del Comitè de Milícies Antifeixistes de Palau-sacosta. Després, en fou alcalde, ja en representació de la Unió Socialista de Catalunya. Així, entre l'alcaldia de Palau, la militància al nou partit i el nou càrrec de director de *Front*, va transcórrer la vida de Joan Ballesta durant el conflicte bèl·lic, fins que es va convertir en alcalde de Girona.

Últim alcalde de la Girona republicana

El dia 25 de gener de 1939 l'alcalde de Girona, Pere Cerezo, va abandonar la ciutat i, per tant, també l'alcaldia. Fou llavors quan es constituí un ajuntament, en paraules de l'historiador Josep Clara, "simbòlic". Va estar format per representants de la CNT, UGT, PSCUC i JSU, i es va formar el dia 28 de gener. De la manera següent: Joan Ballesta i Molinas (PSUC), alcalde; Josep Garreta i Soler (UGT), conseller regidor de proveïments i serveis públics; Angelina Compte i Lliuró (PSUC), consellera regidora de sanitat i assistència social; Àngela Moñino i Reig (JSU), consellera regidora de cultura i propaganda; Josep Fornells i Reig (JSU), conseller regidor d'obres municipals i, finalment, Josep Cabruja i Mateu (UGT), conseller regidor de finances. Poc més se sap de les realitzacions d'aquest ajuntament. I és que el dia 4 de febrer les tropes de la IV divisió de Navarra van ocupar la ciutat. En aquests darrers moments republicans Ballesta, a més d'alcalde, va ser comissari d'Ordre Públic. La ciutat s'havia anat buidant de gent, però ell encara hi restava, i hi va restar fins al final. Així s'expliquen aquells darrers moments en el llibre de Rafel Bruguera (p. 62):

Aquell dia 4 de febrer, Ballesta esperava al seu despatx de la Comissaria d'Ordre Públic (actual Subdelegació del Govern), amb la pistola damunt la taula, l'arribada dels comandaments franquistes, amb la intenció d'oferir resistència i, per tant, de ser abatut. El seu fill Joan romaní a la porta d'entrada de l'edifici. Un coro-

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

Publicada els dies 10, 15, 20, 25 i 30
de cada mes a l'adreça següent:
FRONT, 10, 15, 20, 25 i 30
de cada mes a l'adreça següent:

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

NUM. 347

Diària, dijous 9 de desembre del 1937

PREU 15 Cts

La política leninista-staliniana de les nacionallitats

Per L. LARRO

1. — INTRODUCCIÓ DELS NOVEDS.

Avui dia, després d'una llarga i dolorosa campanya de propaganda, la política de les Nacionallitats de Stalin, que consisteix en la creació d'una "democràcia" per a les nacions petites, està sent acceptada i seguida amb entusiasme per molts dels dirigents de la Internacional Obrera de l'Est i de l'Occident.

El nostre objectiu és el de fer un estudi de la política de les Nacionallitats de Stalin, i de veure si aquesta política és o no una política leninista-staliniana.

Per a això, hem de partir de la definició de la política leninista-staliniana, i veure si la política de les Nacionallitats de Stalin és o no una política leninista-staliniana.

"NI PROCTOS NI ARMISTICIOS" "LA VICTORIA SERA VOSTRA"

El nostre país, des de la seva independència, ha estat sentint la pressió de la política leninista-staliniana. Aquesta política, que consisteix en la creació d'una "democràcia" per a les nacions petites, està sent acceptada i seguida amb entusiasme per molts dels dirigents de la Internacional Obrera de l'Est i de l'Occident.

El nostre objectiu és el de fer un estudi de la política de les Nacionallitats de Stalin, i de veure si aquesta política és o no una política leninista-staliniana.

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

El fracàs del liberalisme i de la democràcia

2

El fracàs del liberalisme i de la democràcia és un fet que no pot ser negat. Aquesta política, que consisteix en la creació d'una "democràcia" per a les nacions petites, està sent acceptada i seguida amb entusiasme per molts dels dirigents de la Internacional Obrera de l'Est i de l'Occident.

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

FRONT
diària de la guerra revolucionària
de l'Est i de l'Occident

El periòdic Front, amb un dels articles que Joan Ballesta, que en va ser director, hi va escriure l'any 1937. AMGI, Front, 09-12-1937, p. 1.

nel de les Brigades Internacionals que s'havia quedat voluntàriament a Girona quan els brigadistes hi passaren camí dels seu replegament, arribà amb un cotxe. El comandant buscava una persona coneguda de la ciutat perquè l'acompanyés a incendiar alguns edificis amb la intenció de guanyar temps i facilitar la sortida de la ciutat de la gent que encara hi arribava.

Joan, que el coneixia, el va acompanyar tot explicant-li les intencions del seu pare. Després de calar foc en uns edificis, anaren a buscar la dona de Ballesta, Rosa, i retornaren a la Comissaria, on convenceren Ballesta de pujar al cotxe i marxar de la ciutat. Passant per la Devesa veieren com les tropes franquistes ja s'hi estaven desplegant. Reberen l'impacte d'unes quantes ràfegues de metralladora sense conseqüències. En arribar a la frontera, en veure que els seus havien arribat a França i estaven salvats, baixà del cotxe i retornà a peu en direcció contrària, sense que poguessin fer res per deturar-lo. Només va poder arribar fins a Figueres on, en companyia dels últims soldats republicans i molts civils, va anar retrocedint fins arribar novament, l'endemà, a la frontera francesa.

L'exili

Un cop a França, Ballesta va passar pel camp de concentració d'Argelers. En va poder sortir però llavors arribaria la persecució nazi i la clandestinitat, fins que finalment França fou alliberada l'any 1945. Va morir molt lluny de l'Escala que l'havia vist néixer i de la Girona que l'havia vist convertir-se en polític. Va deixar les últimes petjades a Chânes, on va morir l'any 1962.

Joan Ballesta a l'exili francès, concretament a la seva casa de Chânes, amb la seva dona i el seu fill.

